

Viszont nem rezignált vagy kesergő az alaphangja, bár több versben elfogadóan, megbékélve ír az öregségről, betegségről, a korlátozott mozgástér tényéről, belső horizontja mégis szédtően tágas, és nyugodt kíváncsisággal, várakozással és a legnagyobbakra jellemző költői öntudattal néz a jövő felé. Mondaszerű, ősmagyar motívumokkal teli, helyenként panteista szemléletű költeményei komplett „sajátmitológiát” teremtenek. „Az éjnek apja vagy, az apa gyermeke, / hálótól a mindenség mindene remeg, / idő nincs és a csillagok / zenéje bimbózik fejedből” (*Legismeretlenebb, legsötétebb*).

Az ősi magyar, finnugor, türk versformákhoz hú hetvenöt költemény között helyet kapnak a nagy mesterek, költőelődök is *A költő agya* című ciklusban. Nemcsak az egyén, hanem a magyar nemzet lelke is megszólal a megszólított, megszólaltatott szellemóriásokon és – ahogy Turcsány Péter írja a fűlszöveg-

ben – „a költő egzisztenciális kalandjának ábrázolásán” keresztül.

Külön részt kap a szerelem a *Hattyúcsillag szava* ciklusban, mely egy mélységes, ezer szállal, pókháló finomságú emlékfátyollal bevont vallomás. Az életen túli, halálon túli, az örök egyesülésre vágyó extázistól az emberélet arany színű, érett őszének csöndes örömeig tartó hódolat ez a társ előtt.

Végezetül eljutunk az origóig, az *Anyaméh* záró-ciklusig. Innen nincs tovább a lineáris, horizontális síkon, a keletkezés, létezés eme titokzatos, áldott helyéről már csak a vertikális tengelyen, az transzcendens felé nyílnak utak:

„Ó nagy Enlil, ó nagy Ré, ó nagy Jahve, ó nagy Brahma, ó nagy Zeusz, ó nagy Atya, ó nagy Manitu, ó nagy Allah, adjatok nekem varázstitkot, hogy a lenyúzhatatlan fájdalom bőrét túléljem!” (*Anyaméh*).

Csepcsányi Éva

„Állva elszáradó fenyvesek”

Darányi Sándor:
*Végleg most;
Narvál és Mákvirág,*
Széphalom Könyvműhely,
Budapest, 2012.

Az 1951-es születésű szerző legújabb kötetében megjelent két munkája minden ízében különleges mű. Az olvasó, mondhatni, egy *nyers fordítással* máris a másik műben találhatja magát, annál az egyszerű oknál fogva, hogy a két kötet szó szerint egymást fedi, csak egymáson elforgatva olvasható. De azért is, mert a két munka tulajdonképpen csak látszólag különül el egymástól, és amiatt is, mert a költő mondanivalói és szimbólumai át- meg átfedik egymást. Mindazonáltal formailag és éppen a szerkesztés miatt mutatkoznak bizonyos eltérések. Talán a szerző nem kívánt egyetlen, vaskos verseskötetet a világ elé tárni, mégis, lezártág-számvetés-jelleg hatja át a műve(ke)t. Miért is gondolom ezt? A köteteken végigfutó alapélmény, az időbe-testbe üzettség-ágyazottság keserű érzése miatt. A szerző, pontosabban, a lelke, nem ismeri el, ámbár kénytelen elfogadni, hogy az anyag-idő-test foglya. Küzd ez ellen a bizonyosság ellen, és ezerféleképpen megfogalmazza a hozzá(juk) való viszonyát. Mint írja: „Én már nem

hiszek a testben” (*Ithakát elkerülve*), mert, írja egy másik versében: „már csak húsom rombolja az idő / nem engem” (*Merlin veszte*), és kérlelhetetlen viszolygását ebben a keresetlen sorban rögzíti, póriás egyszerűséggel: „Az anyag oly gusztustalan” (*Meghasználás*). És mégis, az időben halad! Visszafelé, az

ifjúságba, a szerelembe, és vissza időtlen időkig, a hagyományba, az idillbe, a nagyon tisztelt ősökig, egészen a Teremtés kezdetéig. Többféle idézet utal erre verseiben. Szívesen merítkezik meg a klasszikusok világában. Mindezt páratlan tökélytel teszi, mind formailag, mind hangulatilag, és bizonyos jó ízt hozzáadva, továbbgondolja az Ó- és Újszövetség; az Orfeusz-mítosz; Róma; a Reneszánsz irodalom motívumait. És őket követi Madách, akivel rokonlelküként szól, hiszen hite éppoly tiszta. Az alászállás költője ő (is), a minden poklot, borzalmat föl vállaló, az ellentéteket önmagában fellelő és egyesítő: „(Angyalok) A fényre szomjazunk, mint más a vízre”; és a másik hangnem is az övé: „(Lucifer) Fogadást ajánlok – /

Ha elveszítem, üsse kő, dicsérlek” (*Az éteri szín*). Úgy tűnik, küldetésének, bélyeg-hordozottságának, elhivatottságának épp a műveit megfényesítő, hol a düh, a kétségbeesés, hol meg a különös rezignáltság a bizonyítéka. De éppúgy jellemző rá az elfogadás (de nem a megalkuvás!), és a derű, mely nála (csak sajnós, érzésem szerint, túl kevés versében érintve) éppoly nemes, mint bölcs. És távolról sem mond el-lent magának a költő, mikor tiszta felismerését ilyen frappáns és szép szavakba önti „... az időt / Azért kaptuk, hogy gyógyítsunk és feledjünk, / Faképnél hagyva egy öröklét szenvedéseit” (*Felvonásköz*).

Olyan nagymértékű a költő fájdalom-tehetetlensége, a világ állapotát érezve-látva, hogy sokszor úgy érzékelhetjük, egymás után adja fel a fedezkei-állásait, azt remélve, hogy csak a kimondás, a megfogalmazás-szóbaöntés aktusa által enyhülhetnek kínjai. Mintha teljesen egyetértene az Ady-féle „minden egész eltörött” élményével. Ahogy maga is írja: „Csak a sötét, az egyedül / Ép még, minden más eltörött” (*De profundis*); egy másik versében pedig, egy nagyon szép, erőteljes képpel szól: „Már szétesünk, marokká, kis köteg” (*Szerelem*). Mégis, egyfajta negatív előjelű reménység, vagy mondjuk úgy, reménytelen reménykedés élteti, és tartja a földön: „...minden keserűn átviharzik az édes / és minden, ami töredék, / egyszerre egész lesz” (*Harmat*). Ez a sötéten izzó líra szemfölnyitó vészkiáltás lehet(ne) a boldogságukban (vagy, boldogságkeresésükben) félálomban repkedő, és e költőtől nagyon távol álló, fogyasztó-habzsoló embereknek, ha egyáltalán olvasnának verseket. Ezt azonban, tudjuk jól, nem teszik. Gyakorlatilag, katasztrófa-krónikás Darányi, aki előtt: „...mint itt ezek a vastag oszlopok, / dőlt össze bennem minden emberi” (*Sámson*); és egy szorongattató sorban: „Az Úr pedig nem szól” (*Jefte lánya*); és aztán így: „Mint torony dőlt a földre a csend” (*Utolsó vacsora*). De nem kívánom a szerzőt, afféle „hát te csak sötéten tudsz látni?”-típusú művészként beállítani, mert igenis, széles-színes a palettája, játszi könnyedséggel és örömmel is képes élni-írni a sorsát, és, ahogy szokták mondani, a nagybetűs Életet. Milyen kedves humorú tud lenni: „(Éva) Lőjék agyon. Hiszen szereti Goethét (*A berlini szín*); és mennyire elbájoló itt: „...a táj tovafut, / Szökellő elefánt” (*Úton*

a tájtalamba); vagy itt, egy elképesztő-meglepő és szép képben (a sok közül, tegyük hozzá!): „Az eső körbejár, ahogy kutya csörög láncán, nehézkesen ledobban” („*Minden lángban áll*”). Röviden még szót kell ejtenem a költő által – gyakran – alkalmazott szimbólumról, jelesül, a fűgéről. Mind a két kötetben sűrűn előfordul: „...felhasít, duzzadt fűgét” (*Eurüdiké Orpheusznak*); vagy: „Mint a fűgét, ha föl-szakítják” (*Alászállás/II.*); továbbá itt is: „...vérét fűgeként ejtő” (*Gyermekarcképek*); és végül: „...a parkokban irdatlan fűgefák” (*Sabado De Gloria*). A fűge sorozatos előfordulása azt a teljességet, a boldogságot szimbolizálja Darányi számára, ami a Paradicsom óta elveszett.

Mindamellet a költő hisz a versben, a szóban (még ha az emberekre mért közvetlen hatásában nem is annyira). De valljuk be, kevés boldogító vagy legalábbis megnyugtató élményt kínál az olvasónak Darányi. Megértjük szenvedését, meg az őszinteségét is, mert nem tehet mást: arról ír, amit megél. Egyfajta kiútként ajánlja: „...nincs már istennő, nincs sorsközösség”; „nem maradt, az ital csak” (*Szapphó Dikának*). Ez is egy lehetőség, és egy más versében írja: „nem így muszáj, de már csak így lehet” (*Múzsza*). A költő nem adja (adta) fel – hiszen ír. Ez a leglényegesebb szempont. Tudja: „A másik tér sugárzik át mindenfajta esztétikában” (*Hullám-hegy*). A szerző az időben haladó útját végigírja, a halálra való végső készenlétig: „A majd mögött, és nemsokára, / felgyülemlik a végtelen” (*A szabadok*). Az értő olvasó joggal bólint elismerése jeléül, mert nagyon tud valamit ez a költő: „...a bűn az istenbizonyíték, / mert hogyha nincs bűnös, kinek bocsáss meg, / hogy szerelmed demonstráld, s hogy törödsz velünk?” (*Lépték*). Milyen tiszta ismeret! És tudja azt, hogy: „Mindens vers egy eloldozott csomó” (*Sz. Eu. E. r. /XX.II.*); és azt is, hogy: „A szó a tárgyi lét túlszárnyalása”; „átmenet a megvalósulásba” (*Sz. Eu. E. r./XXV.*).

Hozzá kell még tennem, hogy az elviselhetetlennek érzett szenvedés nyilvánvalóan elviselhető, már csak azért is, mert – elviselték. Ezt tudja és üzeni a költő: „A költő dolga a vigasztalás” (*Sz. Eu. E. r./XVIII.*).

Jahoda Sándor